

A SZENDRŐ KÖZELÉBEN ÉPÍTETT MAGYAR ERŐDÖK SZEREPE HUNYADI MÁTYÁS TÖRÖKELLENES VÉDELMI RENDSZERÉBEN

A szakirodalom eddig is sokat foglalkozott Hunyadi Mátyás oszmánellenes politikájával, háborúival, köztük az uralkodói propaganda által felnagyított jelentőségű 1475/76-os téli hadjáratával, amely Szabács bevételével végződött. Ugyanebben az időben számos magyar és külföldi forrás is beszámol egy királyi építkezésről is: az oszmán kézen lévő Szendrő közelében felépített fa-földvárakról. Dolgozatomban ezt a hadműveletet kívánom közelebbi vizsgálat alá venni, mert bár jelentéktelennek látszik eseménytörténeti szempontból, a magyar és török történetírás mégis méltónak találta arra, hogy megemlékezzen róla.

Az események – ahogyan forrásaink előadják őket

Elsőként Antonio Bonfini szemszögéből rekonstruáljuk a történéseket. Művének IV. tizedében, a 3. könyvben számol be Szabács elfoglalásáról, majd arról, hogy ezután egész Észak-Szerbiában már csak Szendrő maradt az oszmánok kezén (nyilván a jelentősebb várak közül), s ezzel Mátyás is tisztában volt, ezért el akarta foglalni. Ennek érdekében a várat körülvette három sietősen felépített favárral, s azokban őrséget hagyott. Bonfini leírása szerint a faerődök olyan jól ellátták feladatukat, hogy a szendrői törökök nem tudtak másképp érintkezni a külvilággal, csak folyami úton, a kikötőjükön keresztül. A 4. könyvben folytatva az elbeszélést az 1476. év eseményeivel, leírja, hogy Mátyás nagy flottát épített a Dunán, és azzal rengeteg hadiszerszámot vitetett a végekre Szendrő ostromához, illetve megnövelte serege létszámát is. A hadjáratot téli időszakra tervezte, csakúgy mint korábban Jajcáét, Zvornikét vagy Szabácsét, hogy ne kelljen a szultáni seregtől tartania. Ám a hadjáratból nem lett semmi, mivel az ellenség kihasználta, hogy a magyar királyt lefoglalták saját esküvői előkészületei és maga a menyegző, hadat gyűjtöttek, és amíg Budán ünnepeltek, ők Szendrő alá vonulva 1476 decemberében felégették a favárakat, de az őrség szabadon távozhatott. S még ha ez nem is volna elég, Frigyes császárral is rosszabbra fordult a viszony, így Mátyás ezután már nem is gondolhatott komoly törökellenes hadjáratra.¹

Így fest tehát a Bonfini által megrajzolt kép. Mielőtt ennek kritikájával foglalkozom, sort kell keríteni a török krónikások rekonstrukciójának ismertetésére. Három történetíró emlékezett meg a faerődökről, kettő közülük kortárs szerző, sőt, az egyik nemcsak kortárs, hanem szemtanú is.

Nesri elbeszélése szerint a szultán moldvai hadjáratából visszatérve a Dunánál kapott hírt a favarak létéről, amelyek célja az oszmán alattvalók háborgatása. II. Mehmed a téli zord időjárással dacolva azonnal odavonult, és rövid, egynapos harc után, mivel az őrség feladta a reménytelen küzdelmet, el is foglalta azokat.²

¹ Bonfini 796–805. o.

² Nesri: Az Oszmán-ház története. In: Török történetírók I. 71–72. o.

Turszun bég elbeszélése több ponton eltér Nesriétől, s némileg részletesebb is annál, ami nem meglepő, lévén a szerző maga is szemtanúja az eseményeknek.³ Az időpont 1476 tavasza: II. Mehmed moldvai hadjáratra indul, amelyben szultánhoz illően győzelmet is arat, majd visszatérve Drinápolyba, hírt kap a Szendrő alatt épített három favárról, amelyek ellen személyesen vonul fel. Bár elfoglalásuk „már-már lehetetlennek látszott”, végül az időjárás az ostromlók pártját fogta: befagyott a Duna, befagytak a vizesárkok, s a többi árkot is betemette a hó, így többé nem okozott gondot a falak megközelítése. Az egyik várból ezután sikerült kiostromolni védőit, egy másik pedig megadás útján került török kézre. A harmadik sorsáról nem közöl információt.⁴

Harmadik oszmán forrásunk Szeád-eddin, aki ugyan körülbelül száz évvel a történetek után élt és alkotott, mégsem kerülhető meg munkássága, egyrészt azért, mert III. Murád szultán közvetlen környezetében élt, s bizalmasa volt, tehát hozzáférhetett a szükséges forrásokhoz, másrészt azért, mert néhány fontos adat csak az ő művéből ismerhető meg.⁵ Nesrivel megegyezően nála is a Dunánál kap hírt II. Mehmed a magyar erődítési munkálatokról, még hozzá Ali szendrői bég követétől. Nála két kőből és fából épült erőd szerepel, amelyek a Duna és a Morava összefolyásánál épültek, illetve egy (minden bizonnyal kő) vár a Duna bal partján, céljuk pedig, hogy közöttük a magyar király biztonsággal át tudjon kelni a Dunán. A várakat azonban az ezután meginduló szultáni hadjárat elfoglalta, az őrség egy részét szabadon engedték, az ottmaradókat pedig Anatóliába deportálták.⁶

Még egy forrást kell megemlíteni, amely beszámol az eseményekről, ez pedig a valószínűleg Giovan-Maria Angioiello és mások által írt *Historia Turchesca*.⁷ Az oszmán szerzőktől eltérően ez a mű a favarak mellett ír Szabács ostromáról is, de hozzájuk hasonlóan a váracsákák több figyelmet kaptak.⁸ Ez az elbeszélés annyival hosszabb és részletesebb a többinél, hogy számos külföldi monográfiában ez alapján adják elő II. Mehmed téli hadjáratát.⁹

A szerző szerint Szabács elfoglalására azért volt szükség, mert a Nándorfehérvártól nyolc mérföldnyire épült török erősség nagy pusztításokat vitt végbe Nándorfehérvár környékén.¹⁰ Beszámol arról, hogy miután elfoglalta a várat, Mátyás felajánlotta a megmaradt kb. 200 janicsárnak, hogy a szolgálatába állhat. Néhányan éltek is a lehetőséggel, míg a többiek a szabad elvonulást választották. Előbbiek döntésében nagy szerepet játszott, hogy eredetileg keresztény vallásúak voltak.¹¹

Az al-dunai favárról az oszmán szerzőkhöz hasonlóan akkor nyújt először információt, amikor a visszavonuló II. Mehmed fülébe jut híruk. Eszerint Drinápolyban tudta meg, hogy amíg ő Havasalföldön tartózkodott, a magyarok betörték Szerbiába, pusztított-

---

³ Török történetírók I. 74. o.

⁴ *Turszun bég*: A hódító Mohammed szultán története. In: Török történetírók I. 93–95. o.

⁵ Török történetírók I. 96–104. o.

⁶ *Szeád-eddin*: A történetek koronája. In: Török történetírók I. 167–168. o.

⁷ *MacKay* 2004. 213–223. o.

⁸ *Veszprém* 2009. 50. o.

⁹ *Babinger* 1992. 352–353. o.; *Freely* 2009. 141. o.; *Imber* 2002. 35–36. o.

¹⁰ *Hist. Turch.* 81. o.

¹¹ *Uo.* 85. o.

ták a vidéket, és három erősséget építettek a Duna és a Morava találkozásánál. Ezen erős várak feladata a tőlük három mérföldnyire lévő Szendrő ostromzár alatt tartása volt.¹² A szultán nem késlekedett, s bár a katonák és a lovak is éhesek és fáradtak voltak, seregével tíz nap múlva megindult északra.¹³ A szerző a továbbiakban végigköveti a hadsereg vonulását, amíg el nem érték az erődöket. Ennek hatására a két kisebb favár őrsege elmenekült, csak a legerősebb mert szembeállni a szultánnal. Az oszmánok rohama kudarcra ért véget, 500 embert veszítettek. Ezután Mehmed kivágatta a környék fáit, és feltöltötte vele a várarkot. Addig halmozták egyre magasabbra a rönköket, míg elérték vele a fal magasságát, így rá lehetett gyűjtani az erődre ezt a halmot. Ezt azonban már nem várta meg a 600 fős őrseg, és szabad elvonulás feltétele mellett átadták a várat. A tárgyalást oszmán részről a nikápolyi szandzsákbég, Iszkender vezette, magyar partnerét azonban nem nevezik meg. Természetesen ez az elbeszélő forrás sem feledkezik meg a kemény téli időjárás megemlézéséről.¹⁴

Az elbeszélő források értelmezése

Az eddigiekből láthattuk, hogy a források sok mindenben eltérnek egymástól, több dologban azonban olyannyira megegyeznek, hogy ugyanannak az eseménynek a leírását kell tartalmazniuk. Itt elsősorban Bonfini és az oszmán kútfők, illetve az utóbbiakhoz témája kapcsán közelebb álló Historia Turchesca egyezéseire kell tekintettel lennünk: mindkét oldalon említik a kegyetlen hideget, a folyó és a vizesárkok beállítását, illetve az őrseg sértetlen elengedését. Ennek csakugyan így kellett történnie, hiszen a keresztény források általában nem szoktak különösebb kommentárt fűzni egy-egy város oszmánok általi megszerzéséről, legfeljebb annyit írnak, hogy kirabolták az elfoglalt várost.¹⁵ Ugyanakkor a később ismert toposz a „pogány” törökök hitszegéseiről és az elvonuló magyar katonák lemészárlásáról, amely megjelenik például Nándorfehérvár (1521) és Temesvár (1551) elfoglalásának esetében, a korszakra még nem különösebben jellemző.¹⁶

---

¹² Hist. Turch. 92. o.

¹³ Uo. 92–93. o.

¹⁴ Uo. 93–96. o.

¹⁵ Thuróczy nál Szendrő 1439-es elfoglalásánál semmit nem ír (*Thuróczy* 341. o.), Thesszalonikénél kirablást és felgyújtást (341. o.), a szlavóniai városoknál és mezővárosoknál 1442-ben gyűjtogatást, rablást, öldöklést és a lakosság elhurcolását (355. o. vö. *Pálosfalvi* 2005. 68. o.), Konstantinápolynál 1453-ban fosztogatást és a fogoly előkelők lefejeztetését (388. o.). Magyar részről a hosszú hadjáratban a szerbiai városokat rabolták ki és gyűjtötták fel egészen Szófiáig (363. o.), de hasonlókat ír az 1444. évi (367. o.) és 1455. évi (383. o.) hadjáratról is. Bár az is igaz, hogy különbséget kell tenni az ostrommal bevett és a magát megadó várak között, de Thuróczy csak egy esetben számol be arról, hogy a harc végével az ellenséges foglyok tisztos bánásmódban részesültek és akár át is állhattak: Jajca 1463-as bevételénél Mátyás részéről (416. o.), holott nem ez volt az egyetlen magát végül megadó vár. A leírásban viszont azt is említi, hogy ez az eljárás újdonságszámba ment.

Bonfininek Turóczy volt a fő forrása, ezért értelmetlen minden hasonló, fentebb említett helyen újra hivatkozni rá. Viszont néhány ponton többet mond forrásánál. Megemlíti ugyanis, hogy 1439-ben, Szendrő bevétele után a törökök „szokásuk szerint kegyetlenkednek”, illetve „A városlakókat az őrseggel együtt egy szálíg lemészárolták”. Összegezve megállapítható, hogy ha a szabad elvonulás megtörténtét Bonfini vagy Thuróczy külön megemlíti, azzal nem követ sémát, ezért valószínűleg igaz. Ebben az esetben ráadásul a derék humanistának érdeke sem fűződött a történetek megmásításához, hiszen a szultán eljárásával nem emeli ki Mátyás kegyességét.

¹⁶ Nándorfehérvárnál *Zay* (*Az Lándorfehérvár*. 75–76. o.), *Istvánffy* (*U3*. 181. o.), *Tubero* (317–318. o.) említi a megadás feltételeinek „török módra való” megtartását, Temesvárnál *Forgách Ferenc* (*Forgách* 47–49. o.)

A kritikai megállapításokat szintén kezdhjük Bonfininál. Gondot okoz már azzal, hogy Szabács bevételét 1475-re teszi, holott 1476. február 15-én történt. Ennek alapján megkérdőjelezhető volna a favarak fennállásának ideje is, amelyet 1475/76 tele és 1476 decembere közé keltez. Valóban megdőbbentőnek számít, hogy bár a szendrői őrseget a magyarok teljesen körülfozták, Ali bégnek mégis volt bátorsága hozzá, hogy betörjön a Temesközbe. Az akció azt valószínűsíti, hogy nem érezte Szendrőt fenyegetve, tehát a faerődök már elpusztultak. Csakhogy Bonfini az időpontok tekintetében nem számít megbízható történetírónak, csak 1486-ban érkezett meg Mátyás udvarába, művéhez az anyaggyűjtést pedig 1488 májusában kezdte meg.¹⁷ Az oszmán források a hidzsra 881. évére, azaz 1476 áprilisa és 1477 áprilisa közé¹⁸ teszik azt a moldvai hadjáratot, amely után (Nesri állítása szerint) három és fél hónappal bekövetkezett az erősségek felgyűjtása. Ezért a további vizsgálódás szempontjából kijelenthető, hogy Szabács ostromával ellentétben a váracskák 1476. decemberi ostrománál Mátyás itáliai történetírója nem hibázott a keltezésnél, Ali bég beütésére pedig a későbbiekben igyekszem magyarázatot lelteni.

Bonfini állítása szerint az építkezésekre azért került sor, mert Mátyás Szendrő elfoglalását tervezte, csak Szabács után erre nem tudott azonnal sort keríteni. Tervéről azonban humanista krónikása szerint nem mondott le, csak megvalósítását a következő télre tervezte, mivel a Beatrixszal való esküvő is már egy ideje tervezés alatt állt, amelynek időpontját 1476 decemberére jelölték ki. Mindazonáltal megtette a legfontosabb előkészületeket, gondoskodott a hadiszerek Dél-Magyarországra szállításáról. Azonban a modern szakirodalom Bonfinivel szemben megállapította, hogy Mátyás nem tervezte komolyan Szendrő elfoglalását, félve, hogy ezáltal komoly ellencsapásra kényszeríti ellenfelét, megelégedett a kisebb Szabáccsal és azzal, hogy egy időre feltámasztotta törökverő nimbuszát. Ha szóba is került Szendrő elfoglalása, az csak a külföldnek szóló propaganda volt, amely alól a nyári hadviselés hátrányainak felelőlegességével, esküvőjének lebonyolításával, a külföldi segítség elmaradásával, sőt épp a keresztény szomszédok, III. Frigyes és IV. Kázmér küszöbönálló támadásának híresztelésével mindig ki lehetett bújni. A leküldött hadi- és szállítóflotta is igazából a Szabács elleni hadműveletek részét képezte, bár Bonfini ezt a maga helyén nem közölte.¹⁹

Ennek ellenére tudjuk, hogy az erődök mégis felépültek, s úgy tűnik, majdnem egy évig álltak, s őrség is volt bennük. Mátyás tehát komoly anyagi ráfordításokat vállalt, s nyilván nem ok nélkül. Hogy mi lehetett ez az ok, arra lentebb kísérlek meg választ adni.

Bonfini tudósítása a várak elcsúszásáról sem minden pontban állja meg a helyét. Egy negyvenezres oszmán sereg kiállításához idő kellett, szintúgy ahhoz is, hogy a helyszínen siessen. S bár kétségtelen, hogy a király házassága kapóra jött a törököknek, minden bizonnyal az oszmán történetíróknak van igaza, akik a moldvai hadjáratához kapcsolják a favarak bevételét. Így ugyanis adva volt egy nagy sereg, amely tényleg hamar(abb)

és Istvánffy Miklós (*Istvánffy I/2*. 193. o.) is leírja, hogy az oszmánok nem tartották be a szabad elvonulásról szóló megállapodást. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy Franz Babinger szerint csak azért kaphatott 1476 végén az őrség szabad elvonulást, mert II. Mehmed nem tartózkodott a táborban (*Babinger* 1992. 353. o.).

¹⁷ *Kulcsár* 1973. 198–202. o. Az 1470-es évek hibásan datált eseményeiről jó példák találhatók ugyanezen mű 125. oldalán, köztük öt éves (!) csúsztatás is.

¹⁸ *Nesri*. In: *Török történetírók I*. 71. o. Vö. a lapalji 1. lábjegyzettel.

¹⁹ *Pálosfalvi* 2005. 144–146. o.; *Rázsó* 1990. 184–185. o.

Szendrő alá érhetett. Hogy mennyire „gyorsan” tudtak mozogni ezek a csapatok, azt könnyen kikövetkeztethetjük Turszun bég leírásából, amely az 1476. évi moldvai hadjáratra vonatkozott. A szultán tavasszal indult, s bár nem bonyolódott hosszú háborúba (egy csatát vállalt), mégis, amikor visszaérkezett Drinápolyba, már jócskán ősz lehetett, és a favarak elfoglalása még hátravolt. Nesri azt írta, hogy a moldvai hadjárat és a váracskák pusztulása között három és fél hónap telt el: ennyi idő kellett tehát ahhoz, hogy egy már összegyűjtött sereg Moldvából visszatérjen, s útját vagy az Al-Dunánál, vagy Drinápolynál megszakítva ismét felvonuljon Szendrőhöz. De hogy pontosabb adatokkal is szolgáljak: I. Szülejmánnak 1521-ben 52 napra volt szüksége, hogy Isztambulból Szabács alá érjen, Nándorfehérvárról pedig 30 nap alatt jutott vissza Drinápolyba.²⁰ 1526-ban pedig a sok eső és az áradások miatt csak 67 nap alatt jutott el Szendrő alá, s ugyaninnen a visszaút 20 napba telt Drinápolyig.²¹ Bonfini állítása tehát, hogy csupán emiatt a három faerőd miatt a török egy negyvenezer fős sereget állított ki, elfelejtendő: a sereg azért volt olyan nagy, mert épp egy hadjáratról visszatérő szultáni had volt.

A török kútfők beszámolóí sem problémamentesek. Nesri csupán várakról beszél, a másik két forrás viszont azonos módon három várat említ, Bonfinihez hasonlóan. Azonban Turszun bég, akit szemtanúként a leghitelesebbnek kell tartanunk, ellentmondásba keveredik önmagával: Előbb arról számol be, hogy a szultán megérkezésekor mindhárom vár állt, később pedig csak kettő elfoglalásának módját ismerteti. Emiatt nem lényegtelen feltenni azt a kérdést, hogy mi lett a harmadik erőd sorsa. Vajon korábban már elpusztították, Turszun bég feledkezett meg róla, vagy sor sem került az elfoglalására? A *Historia Turchesca* szerzője szerint két vár őrsege elmenekült, s csak a legerősebb állt el lent rövid ideig.

Fontos kérdés az is, hol álltak a favarak. Erre megközelítőleg pontos választ csak Szeád-eddin ad, aki azt állítja, hogy kettő közülük a Dunától délre, Szendrőtől pedig keletre, a Duna és a Morava összefolyásánál, egy pedig velük szemben a magyar oldalon. Szintén ide helyezi azokat a *Historia Turchesca*. Ez a két kútfő tehát hitelteleníteni látszik a többi forrás, különösen Bonfini állítását, miszerint a váracskák körülfogták és a Dunához szorították Szendrőt. Természetesen teljes körbezárásra Bonfini leírásából sem következtethetünk: nála is szerepelnek vizesárcok, illetve a faerődök lerombolásánál említ törökök által zsákmányolt hajókat, így az erődök mindegyikének folyóparton kellett állnia. De ha mindegyik keletre volt Szendrőtől, akkor hogyan tételezhető fel „teljes bekerítés”? Csak úgy, hogy nyugatról Nándorfehérvár is részt vállalt a feladatban. Szeád-eddin meglehetősen kései művét ugyanis helyrajzi szempontból nemcsak a nálánál korábbi *Historia Turchesca* (Angiolello az események kortársa volt)²² erősíti meg, hanem Mátyásnak Ernő szász választófejedelemhez 1476. november 15-én kelt levele, amelyben beszámol a két folyó találkozásánál fekvő castellumok és híd építéséről. Építésük

---

²⁰ Szulejmán naplói. In: *Török történetírók I.* 282–300. o. A visszaút során jóval kevesebbszer tartottak divánt, illetve nem kellett úton lévő csapatokat bevárni, így a tiszta menetidő megállapítására alkalmasabb. Azonban a szultáni hadjáratoknak a divánok tartása és a csapatok bevárása is a részét képezi, így célszerűnek láttam mindkét adat feltüntetését. A visszaútnál azért elégedtem meg Drinápolyval (ahonnan mellesleg 1521-ben Szulejmán öt nap alatt ért vissza Isztambulba), mert forrásaink szerint II. Mehmed is legtovább eddig jutott a visszavonulás során, mielőtt hírt kapott a favarakról.

²¹ Szulejmán naplói. In: *Török történetírók I.* 301–323. o.

²² *McKay* 2004. 214. o.

célját pedig abban határozza meg, hogy Szendrőt és a török végeket nyugtalanítsák, illetve a lakosságot áttelepítsék.²³ Ugyanezt megismétli a IV. Sixtus pápához december 8-án írt levelében.²⁴

A váracsákak elhelyezkedését ily módon sikerült tisztázni, de a levél építésük idejét arra az időre teszi, amikor III. Vlad Ţepeş Báthori István királyi főkapitány katonai támogatásával behatol Havasalföldre, és ott ismételten vajdává teszi magát törökbarát riválisával, Basarab Laiotă cel Bătrânnal szemben. Ez az esemény viszont 1476 őszén történt.²⁵ Ezzel Bonfini egy újabb állítása válik kétségesé, tudniillik, hogy az erődöket 1475/76 telén építették. Ha mégis elfogadjuk a levél által megjelölt valószínűsíthető építési időt, egy újabb bizonytalanság is tisztázódik. Az olvasóban ugyanis bizonyára felmerült a kérdés, hogy lehet, hogy II. Mehmed csupán moldvai hadjáratából visszatérve szerez tudomást a favarákról, holott azok már több mint fél éve álltak. Ha az erődök lerombolása olyan sürgős volt, mint ahogyan azt török kútfőinkből megtudtuk, akkor a szultán bizonyára előbb ezzel a problémával foglalkozott volna, és csak utána indul István moldvai vajda ellen, de valószínűleg tavasszal nem tudott a váracsákák létéről, mivel azok még meg sem épültek.

Már Szabács ostrománál tapasztalható, hogy Bonfini gyakran nem ad megbízható időpontokat, ám ebben az esetben a sok ellene szóló körülmény ellenére egy másik forrás alátámasztani látszik az eredeti 1475/76 telére datált építkezést. Leonardo Botta milánói követ 1476. január 27-i jelentésében beszámol arról, hogy a magyar király Szendrő alatt épített favarát egy kb. 20 ezer fős oszmán hadsereg elfoglalta.²⁶ Ebben az esetben úgy tűnik, tényleg folyt erődépítés Szabács ostromával párhuzamosan, s a magyar krónika csak abban hibázott, hogy összekeverte az 1476 őszi munkálatokkal.

Kisebb jelentőségű kérdés, hogy miért látszódnak már-már lehetetlennek a várak elfoglalása egy szultáni hadsereg számára. Az oszmán történésírók kedvelik a túlzás azon formáját, hogy egy-egy ostromolt vár jelentőségét megnövelik, ilyen módon annak elfoglalása még nagyobb hőstett lesz. Ennek módszere az égisz érv falak, a hihetetlenül mély árkok és a szüntelenül dörgő ágyúk emlegetése. Ezeket a toposzokat alkalmazták később 1521-ben Nándorfehérvár, Szabács és Zimony, 1526-ban pedig Pétervárad és Újlak ostromának elbeszélésekor is.²⁷ A kortársak és a szakirodalom is bizton állíthatja, hogy a fentebb felsorolt várak korántsem tartoztak ugyanabba a „súlycsoportba”.²⁸ Nándorfehérvár esetében a dicsérő szavak még érthetőek, és kifejezik az erődítmény erejét és nagyságát, de Péterváradot csak Nándorfehérvár eleste után kezdték úgy-ahogy kiépíteni, Zimony pedig az előző kettőhöz képest kis várnak számított.

²³ MKL I. 245. (356. o.)

²⁴ MKL I. 246. (359. o.)

²⁵ Horváth 2009. 71–72. o. A két hadjáratot – bár Vlad is királyi kapitány volt – Báthori vezette.

²⁶ Szerbia oklt. CCCLXVI. (264. o.)

²⁷ Nándorfehérvár: *Lutfi pasa*: Az Oszmán-ház története. In: Török történésírók II. 8. o., *Ferdí*: A törvényhozó Szulejmán szultán története. In: uo. 51. o. *Dzselálzáde Musztafa*: Az országok osztályai és az utak felsorolása. In: uo. 129. és 135. o. Szabács: *Ferdí* In: uo. II. 47. o. Zimony: *Dzselálzáde Musztafa*. In: uo. II. 133. o. Pétervárad: *Kemálpasazáde* In: Török történésírók I. 215. o.; *Ferdí* In: Török történésírók II. 63. o.; *Dzselálzáde Musztafa* uo. 152. o. Újlak: *Kemálpasazáde*: Mohács-náme. In: Török történésírók I. 224. o.; *Ferdí* In: Török történésírók II. 64. o.; *Dzselálzáde Musztafa* In: uo. 154. o.

²⁸ Gere 2000. 345. és 376. o. (itt utal forrásokra is).

A szűkebb kutatás szempontjából két kezdő időpontot kell kijelölni. Időben a korábbi Szabács 1471-es felépítése volt, ahonnan az oszmán portyázók beütéseket intézhettek a Szerémségbe. A másik Malkoçoğlu Bali szendrői bég Váradot részben elpusztító 1474 eleji beütése, amely olyan hatással volt a közvéleményre, hogy a Mátyás távollétében megtartott országgyűlésen azzal a kikötéssel szavazták meg a rendkívüli hadiadót, hogy az csak a törökök ellen használható fel, illetve a nemesi felkelést is csak ellenük volt szabad felhasználni. Nem ez volt az oszmánok egyetlen sikeres támadása: 1474 júniusában Horvátországban és Szlavóniában pusztítottak, sőt Krajnába és Stájerországba is eljutottak. Augusztusban a Temesközbe, késő ősszel Horvátországba intéztek újabb beütéseket. A királynak a Cseh Királyságból való visszatérése után helyre kellett állítani törökverő nimbuszát, azonban csehországi lekötöttsége és III. Friggyessel való rossz kapcsolata miatt nem akart tartós háborúba keveredni az Oszmán Birodalommal. Ismeretes, hogy a császár már 1473-ban segítséget kér a birodalmi rendektől a magyar király ellen.²⁹ Az Ernő herceghez írt – fentebb már említett – levél is azzal az elsődleges céllal íródhatott, hogy megakadályozza saját elszigetelődését és a Friggyest támogató birodalmi fejedelmek számának megnövekedését. Mátyás ezt oly módon szándékozott elérni, hogy az események részletes taglalásával (hiszen akkor már jóval Szabács bevétele után járunk, tehát a vár elfoglalása egészen biztosan nem számított friss hírnék, legfeljebb a havasalföldi magyar hadjárat) bizonyítsa a címzett előtt jó szándékát és a kereszténység védelmében való buzgóságát. Ezáltal a császár elég rossz színben tűnik fel, hiszen akadályozza a magyar királyt az oszmánok elleni „hitvédő” harcában.

Mátyás szorult helyzete ellenére nem akart lemondani morvaországi és sziléziai hódításairól, ezzel kiteve magát egy Habsburg–Jagelló közös támadásnak. Ellenfelei 1474. március 11-én Nürnbergben szövetségre léptek egymással, tehát először ezen a hadszíntéren kellett diadalmaskodnia. Miután megszervezte Szilézia védelmét, és eltávolította a neki ellenálló helyőrségeket, felkészülten várhatta a tartományba nyomuló lengyel királyt. Bár a támadó fél serege ötszörös túlerőben volt, minőségileg gyengébb csapatokból állt, mint Mátyásé. Miután Ulászló serege is csatlakozott Kázmér hadaihoz, az hozzákezdett Szilézia elfoglalásához. Azonban e tartomány lakosságát addigra már beköltöztették a jól védhető városokba, és a fellelhető élelmiszer zömét is ott helyezték el. A Jagellók serege hiába volt hatalmas, nem tudták ellátni, arra pedig esély sem mutatkozott, hogy az összes megerősített helyet el tudják foglalni a tél beállta előtt. Eközben a lengyelek és a csehek utánpótlását elfogó zsoldosok és rác könnyűlovasok egyre mélyebb portyákat tudtak végrehajtani az ellenség hátszágában, anélkül, hogy érdemi ellenállásba ütköztek volna. A megtört Kázmér király tárgyalásokat kezdeményezett, így december 8-án Mátyás fegyverszünetet kötött vele és Ulászló cseh királlyal,³⁰ majd 1475 tavaszán hazatért.³¹ Idejét innentől fogva az oszmánok elleni hadi készülődés foglalta le. Fontos megemlíteni, hogy 1472 óta nem állt fenn formális béke Magyarország és déli

---

²⁹ Pálosfalvi 2005. 135. o.

³⁰ Uo. 135–140. o.; Teleki IV. 404–405. o.

³¹ Pálosfalvi 2005. 140. o.; Teleki IV. 433. o.

szomszédja között.³² Célként talán már kezdetben Szabács bevételét tűzte ki maga elé, bár az ellenség sokáig bizonytalan volt, nem fog-e mégis Szendrő ellen fordulni.³³ Emellett Mátyás aktívan támogatta István moldvai vajdát törökellenes háborújában. Moldva 1473 óta állt harcban a szultánnal. A konfliktus Havasalföld miatt tört ki. István, kihasználva Radu vajda gyengekezű uralmát, déli szomszédja rovására terjeszkedett, sőt el is űzte őt az országból, helyére pedig Basarab Laiotă-t ültette. Az oszmánok sikertelenül próbálták restaurálni Radu uralmát 1473 novemberében. 1474 júniusában Basarab szembe fordult Istvánnal, de harcukban a moldvai vajda győzedelmeskedett, Basarabnak pedig a törökökhöz kellett menekülnie. A szultán időközben követet küldött Istvánhoz, több évnyi adóhátralékot és a tengerparton fekvő fontos kereskedővárost, Kiliát követelve, amit visszautasítottak. Nem kellett sokat várni az első oszmán támadásra. 1475 januárjában Hadan Szülejmán ruméliai beglerbég és a hozzá csatlakozó Basarab Laiotă benyomultak Havasalföldre, majd Moldvába, de január 10-én István legyőzte őket Vasluinál.³⁴ Ebben a csatában részt vettek többek között Magyar Balázs erdélyi vajda segédcsapatai is. Mehmednek tehát sikerült ellenfele karjaiba kergetnie a vajdát, hiszen István és Mátyás között azelőtt komoly konfliktusok voltak. 1467 decemberében, bár a magyar uralkodó győzelemről számolt be, a vajda épp tőle védte meg sikerrel országát. Most viszont az oszmánok ellen minden segítség jól jött, lengyel is, magyar is, ezért javult a velük való viszony, annak ellenére, hogy tulajdonképpen mindkét segítő ország a maga érdekszférájának tekintette Moldvát. A segítségnyújtást István vajda 1475. július 12-i formális meghódolása követte Magyarország irányába, amelyet a magyar király augusztus 15-i szövetséglevele egészít ki.³⁵ Mátyás időközben bekapcsolódott a velencei–török háborúba. A király, bár szüksége volt arra, hogy diadalt arasson oszmán ellenfele felett, körültekintő szervező volt, ezért igyekezett csatlakozni potenciális szövetségeseihez. Hasonló eljárásra már volt példa 1463-ban, amikor szintén Velencével szövetségben viselt háborút, de nem volt szó aprólékosan egyeztetett hadműveletekről sem 1463-ban, sem 1475-ben.³⁶ Az egy oldalon álló felek a maguk háborúját vívták ugyanazon ellenség ellen, saját haditerv alapján, a közösséget legfeljebb az jelentette, hogy „többfrontos” harcra kényszerítették az oszmánokat, illetve anyagi és kisebb katonai segélyeket kaphattak és kaptak egymástól. Kézenfekvő példának ígérkezik az 1463-ban kötött velencei–magyar szövetség, ezért a következőkben röviden ismertetem megalakulását és tartalmát.

Az 1460-as évek elején az Adria királynőjének elsősorban peloponnészoszi birtokait kellett féltetnie a szultántól. Maga az 1463-ban kitört oszmán–velencei háború is úgy kezdődött, hogy az athéni török helytartó elfoglalta Argoszt, ezért a velencei flottának fel kellett vonulnia többi városa védelmére. Ott, messze délen természetesen nem várhattak Bosznián és Albánián át előretörő magyar katonaságot segítségnek. Velencének azonban

---

³² *Veszprémy* 2009. 38. o.

³³ Bonfini alapján (*Bonfini* 797. o.) kezdettől Szabács ellen készült Mátyás, de Veszprémy László Sebastiano Baduario velencei követ 1475. október 24-i levele alapján arra következtet, hogy a célpontot a mozgósításkor még nem határozták meg, arra csak a sereg mozgása közben beérkezett információk elemzése után került sor. *Veszprémy* 2009. 38–39. o.

³⁴ *Babinger* 1992. 338–341. o.; *Teleki* IV. 421–426. o. Tévesen január 17-re teszi a csata időpontját. A helyes időpontot lásd: *Veszprémy* 2009. 38. o.

³⁵ *Horváth* 2009. 70–71. o.; *Kubinyi*: Mátyás király. 86. o.

³⁶ *Rázsó* 1990. 160., 165. és 168. o.

az is megfelelt, ha Mátyás a törökök által frissen megszállt Bosznia elleni felvonulással leköti az immár közös ellenséget. Az 1459–1460-as mantuai kongresszus, majd később II. Pius pápa sikertelen anconai kereszties hadjárata 1464-ben ugyanis megmutatták, hogy a harcot azoknak kell megvívnia, akiket fenyeget a török. Mások – ritka kivétellel – nem harcoltak, sem pénzzel sem fegyverrel. Természetesen a gazdag kereskedőváros katonai segítséget nem, de pénzt már annál inkább tudott adni Magyarországnak. A szövetség további megnyilvánulásai lehettek az élelmiszer- és fegyverbeszerzés engedélyezése a horvát bánnak a közös dalmát határon.³⁷ Ezek a szövetségek tették lehetővé, hogy Mátyás minél több hasznot húzzon a hadjáratból. Kevesebbet kellett rá áldoznia hazai forrásból, szövetségesei és támogatói pedig nyilván alig várták jelentéseit az elért eredményekről. Ugyanakkor nem volt tanácsos a túlzott előrenyomulás sem: tekintettel kellett lenni a szövetséges érzékenységre. 1465-ben még fennállt a velencei–magyar szövetség, amikor Mátyás szerződést kötött a megbízhatatlanságáról hírhedt Kosača István szentszávai herceggel, aki vállalta négy Drina menti vára átadását magyarországi birtokokért cserébe. Ezek az erősségek a Kotori-öböl vidékén álltak, megszerzésükkel összekötötték volna Horvátországot a szintén magyar fennhatóságot elismerő Raguzával, illetve az oszmánok ellen élethalálharcot vívó albánokkal. Ez azonban Velencének már sok volt, hiszen a felsorolt területek körbevették a számára mindig is fontos dalmát tengerpartot. Így, mire Mátyás rangos követsége (Rozgonyi János tárnokmester és Vitovec János) megérkezett a hercegi székhelyre, Novigrádba, ott már velencei lobogó lengett, emellett a köztársaság csapatai benyomultak a Narenta folyó vidékére. Hogy a meglehetősen furcsa helyzetből mennyi köszönhető Kosača kétkulacsos politikájának és párhuzamos tárgyalásainak, nem tudjuk, de egészen biztos, hogy Velence még szövetségesének sem engedhette meg, hogy ily mértékben veszélyeztesse érdekeit.³⁸ Ugyanígy Christoforo Moro dózsának is tiszteletben kellett tartania a magyar király jogait Boszniában – figyelmeztette erre Mátyás király.³⁹

A hivatalosan 1463. szeptember 12-én Péterváradon megkötött egyezmény nem tartalmaz közös hadműveleteket, mindössze kijelöli a feleknek, hogy mekkora erővel kell harcra vonulniuk az oszmánok ellen: Velencének 40 három-evezősoros gályával, illetve szárazföldi csapatokkal Dalmáciában és a Peloponnészoszon, Mátyásnak pedig erős szárazföldi hadsereggel kellett betörést intéznie a török határvidéken. Közös hadműveletek a továbbiakban sem indultak, de a köztársaság rendszeresen kérte Mátyást, hogy vezessen nagy hadjáratokat, amelyek lélegzetvételyi időhöz juttatták volna őket saját hadszíntereiken, mivel saját zsoldosseregük önmagában nem mérkőzhetett meg a szultán hadaival. Fontos volt ugyanakkor a diplomáciai szövetség: erre mutat Giovanni Emo velencei követ bizalmi helyzete a magyar király környezetében, illetve a fenti egyezmény, amely tiltja a szövetségesek különbékével való kiugrását a háborúból. Ennek köszönhe-

---

³⁷ *Jászay* 1990. 147–150. o. A fegyverek beszerzése mellett Spirančić Pál bán Klissza és Osztrovica átadásáról is tárgyalt, valószínűleg a király háta mögött (MDEM I. 61. [89–90. o.]). Ennek fényében kritikussabbak is lehetünk annak megválaszolásakor, mire terjedt ki pontosan a fegyverbarátság, habár Velence nem fogadta el a várakat (MDEM I. 62. [90–92. o.]).

³⁸ *Bonfini* 798. o.; *Setton* 1978. 207–214., 261–270. o. *Thallóczy* (Bosnyák. 176–181. o.) azonban keveri Vitovecet Laki Thúz Jánossal.

³⁹ MKL I. 79. (114–115. o.)

tően, bár 1466 után Mátyás számára a délvidéki hadszíntér nem bizonyult elsődleges fontosságúnak, sokáig mégsem kötött nyíltan békét az oszmánokkal.⁴⁰

Velencét 1470-ben súlyos veszteség érte, amikor elvesztette a korinthuszi csatornát őrző Negropontét, egyben elvesztve tengeri erőfölényét. Negropontét tartják a legnagyobb veszteségnek, ami a XV. században érte őket, mert Kréta után ez az erősség volt második legnagyobb égei-tengeri flottabázisuk. Nem hiába uralkodott el a pánik a lagúnák városában, amint azt a milánói követ július 27-én írta. A köztársaságnak égetően szüksége volt olyan szövetségesekre, akik nem restek hadjáratot vezetni a Balkánra. Már 1470-ben sikert értek el Itália békéjének biztosításával. A nápolyi király is felajánlott 10 gályát, de ezek tényleges átadása és harcba bocsátásuk elmaradt. A gyermekkorát Velencében töltő II. Pál pápában is bízhattak. A császárra, mint az az 1471. évi regensburgi birodalmi gyűlésen kiderült, nem számíthattak, de tervezet készült a pápai udvarban Magyarország nagyarányú megsegélyezéséről, hogy a kapott pénzből hadsereget tudjon kiállítani és fegyverben tartani. A legmagasabb összegű pápai segítség mellé Velence 100 000, Nápoly 80 000, Milánó 70 000, Firenze pedig 50 000 dukátot tervezett adni, csak a nagyobb itáliai államokat számításba véve. Emellett komoly diplomáciai kapcsolatot építettek ki a törökök háta mögött elterülő Ak-Koyunlu türkmén fejedelemség úrával, Uzun Haszánnal. Az ő támadása 1472-ben ugyan időt nyert a kereszténységnek, de miután II. Mehmed döntő győzelmet aratott felette (1473. augusztus 11-én, Otluk Belinél) szultáni figyelme ismét Európára irányult. 1474 kora tavaszán Hadım Szülejmán pasa ruméliai beglerbég 80 000 fős sereggel behatolt Albániába, és körülzárta, majd vívni kezdte a velencei kézen lévő Scutarit. Az ostrom akkora aggodalommal töltötte el a köztársaságot, hogy magyarországi követe, Sebastiano Baduario felhatalmazást kapott 10-15 000 dukát segély megígérésére, ha a király hadba indul, további 30 000-re pedig, ha ennek következtében az oszmánok felhagynak Scutari ostromával. 15 000 dukát kifizetésére sor is került, a magyar betörés Nándorfehérvár környékén megtörtént, s augusztus 28-án Scutari ostroma is abbamaradt, bár Velence, hogy ne kelljen többet fizetnie, utóbbit az oszmánok kimerültségének tulajdonította.⁴¹ Való igaz, hogy már számos alkalommal kaptak parancsot rohamra, de mindig visszaverték őket, a helyőrség parancsnoka, Antonio Loredano pedig hallani sem akart a megadásról, még több mint három hónap után sem.⁴²

1475-ben Mátyás személyesen is hadba szállt. A király október 21-én még Budán adott ki oklevelet,⁴³ 25-én viszont már Szegeden.⁴⁴ 28-án Tolnán volt,⁴⁵ november 5-én pedig Mohácson.⁴⁶ Innen november 11-ig Bácsba ment,⁴⁷ Gábor egri püspök 18-ai levele

---

⁴⁰ *Jászay* 1990. 150–159. o. 1465-ben Mátyás még felvonult a Szávához (DL 16275), 1466-ban pedig még folynak a tárgyalások a szentszávai herceggel (*Thallóczy*: Bosnyák. 179–181. o.), de 1468-tól már a cseh háború köti le a magyar király figyelmét.

⁴¹ *Babinger* 1992. 281–284. o. Itt viszont azt olvashatjuk, hogy a rossz hír csak július 30-án ért el a városba. A Negroponte elését követő eseményekről *Babinger*, 1992. 288–290. o., Uzun Haszán vereségéről uo. 315. o., Scutari megtámadásáról uo. 335. o. A július 27-i követjelentésről *Freely* 2009. 119. o. Negroponte ostromáról még: *Freely* 2009. 115–120. és 136–137. o.; *Jászay* 1990. 166–169. o.; *Setton* 1978. 298–326. o.

⁴² *Babinger* 1992. 335–336. o.; *Freely* 2009. 136–137. o.

⁴³ DL 66309.

⁴⁴ DF 245003.

⁴⁵ DF 203841.

⁴⁶ Sopronm. oklt. II. 313. (499. o.)

szerint pedig ekkortájt csatlakozott a király hajója a flottához. November 25-én Futakon keltezett,⁴⁸ 28-án pedig Péterváradról írt levelet.⁴⁹ 30-án is itt található,⁵⁰ december 5-én pedig már Nándorfehérváron tartózkodott,⁵¹ ahol sokáig időzött, hiszen 30-án is innen írt Lodovico Gonzagának,⁵² Galeazzo Maria Sforzának⁵³ és Albert brandenburgi választófejedelemnek.⁵⁴ Szabács alá január közepén vonult,⁵⁵ majd viszonylag hosszú ostrom után, február 15-én elfoglalta.⁵⁶ Innen visszament Nándorfehérvárra,⁵⁷ majd Szalánkeméni átszárazást⁵⁸ Bácsra vonult vissza,⁵⁹ onnan pedig Budára.⁶⁰ A király útvonalát végignézve tehát nem található nyoma Szendrő körüli tevékenységnek.

Azonban ettől még indulhatott kisebb hadjárat Szendrő térségébe, ahogy Branković Vuk is vezetett portyát Srebrenica ellen.⁶¹ Leonardo Botta levelében szerepel egy erőd, amelyet a magyar király Szendrő várának közelében építtetett, de azt az oszmánok, miután erősítést kaptak, elfoglalták.⁶² A levél január 27-én kelt, néhány nap múlva (február 3.) pedig arról értesülünk, hogy február 2-án török felmentő sereg érkezett Szabácshoz Ali bég és Sachi bég vezetésével, de nem sikerült legyőzniük Mátyást, ezért elvonultak.⁶³ A két eseményt ugyanaz a hadsereg hajthatta végre. Botta azt írta, hogy Albánián át jöttek, vagyis nem Isztambulból, Mátyás pedig határvidéki katonaságról számol be. Előbb felszámolták a Szendrőt szemmel tartó magyar erődöt, majd megkísérelték Szabács felmentését. Mikor folyhatott a török végvár közelében erődítési munka? Gábor püspök levele szerint december 5-én Haram vajda vezetésével a törökök Nándorfehérvár térségében ütköztek meg a magyarokkal. Ekkor még nem feltételezhető, hogy Szendrő környékén állt volna magyar erősség. Ezután viszont Mátyás több mint egy hónapot tölt Nándorfehérváron, így az építkezést is erre az időre tehetjük. Elfoglalása pedig a magyar király elvonulása (január közepe) után történt, amikor az erőviszonyok ismét az oszmánoknak kedveztek.

Észre lehet venni, hogy ebben a hadjáratban mennyi említést kapnak a favarak. Baduario szerint Péterváradon építettek egy favárat, amelyet a folyami átkelés biztosítá-

---

⁴⁷ DL 45632.

⁴⁸ DF 278640.

⁴⁹ DF 245008. Kiadása: Urk. Sieb. VII. 4079. (68–69. o.)

⁵⁰ MKL I. 225. (319. o.)

⁵¹ Szerbia oklt. CCCLXV. (264. o.)

⁵² DF 293287. II. Lodovico néven 1444 és 1478 között Mantua ura volt. Kiadása: MKL I. 226. (322. o.)

⁵³ MKL I. 227. (323. o.)

⁵⁴ MKL I. 228. (323–324. o.)

⁵⁵ MKL I. 245. (354. o.) „civitatem Sabacz cum arcé munitissima tribus et triginta diebus obsessam expugnatimus” és *Bonfini* 797. alapján.

⁵⁶ MKL I. 232. (334–335. o.)

⁵⁷ Február 23. – DF 274610.

⁵⁸ Február 26. – DF 234495.

⁵⁹ Február 28. – DF 245342.

⁶⁰ *Veszprém* 2009. 40. o.

⁶¹ Szerbia oklt. CCCLXIX. (265–266. o.)

⁶² Szerbia oklt. CCCLXVI.

⁶³ MDEM II. 236. (343. o.)

sára lehetett használni. A váracska különlegessége abban állt, hogy szétszedhető és újra összerakható volt, s a péterváradai teszt után élesben is ki lehetett próbálni. Mielőtt azonban valami – az ellenség által könnyen szétverhető tákolmány képe jelenne meg a szemünk előtt, tudni kell azt is, hogy ezt a hordozható erődöt tűzfegyverekkel és hétezer emberrel lehetett megtölteni.⁶⁴

A király távozása után azonban nem szűnt meg az oszmánokra gyakorolt nyomás: a helyi erők és a felduzzasztott királyi flotta továbbra is keményen védelmezik Magyarország területét.⁶⁵ S Mátyás is jól számított: habár Raguza felől híre jött egy Nándorfehérvár elleni oszmán hadjáratnak, II. Mehmed nem torolta meg Szabács elfoglalását, hanem Moldva ellen készülődött.⁶⁶ Március 16-án indult el seregével Isztambulból.⁶⁷ István vajda Mátyáshoz és Kázmérhoz fordult, előbbi parancsot adott a székelyeknek, hogy állítsanak ki csapatokat a vajda megsegítéséhez.⁶⁸ Ez a segítség azonban kevés volt. István vajda nem is kívánt megütközni a túlerőben lévő törökökkel, hanem a felperzselt föld taktikáját alkalmazva visszavonult, miközben vereséget mért a hátába tört tatárookra. Végül július 26-án mégis csatát kellett vállalnia Războieninél, ahol vereséget szenvedett. Ugyanakkor nem voltak komolyabb emberveszteségei. Az idő előrehaladása miatt és a közeledő magyar király hírére a szultán visszafordult. Utóvédjét így is sikerült Báthori Istvánnak Moldva területén legyőznie.⁶⁹

1476 augusztusában került sor Ali bég sikertelen támadására a Temesközben. Turszun bég állítása szerint a szultántól kaptak utasítást, II. Mehmed célja minden bizonnyal Magyarország figyelmének elterelése volt.⁷⁰ A helyi magyar erők, Branković Vuk despota, Jakšić Demeter, a Dóciak, valamint Haraszi Ferenc csapatai, temesvári és nándorfehérvári erőkkel és a Tiszántúlon állomásozó nehézlovassággal kiegészülve Pozsezsinnél vereséget mért a visszavonuló törökökre. A portyázók létszámát Leonardo Botta 5-6000 főben adja meg, képet nyújtva arról, mekkora lehetett Szendrő teljes őrsége ekkoriban.⁷¹

A magyar válaszcsepások nyár végén és ősszel indultak meg, a július 25-re elrendelt tordai gyülekezés után. Báthori István havasalföldi hadjáratát néhány szó erejéig már említettük.⁷² Vele tartott Vlad Ţepeş egykori havasalföldi vajda, és őket támogatta István

---

⁶⁴ *Veszprém* 2009. 42. o. Itt talán nem árt kritikával kezelni Baduario leírását, hiszen Nándorfehérvár hatalmas erődítésekkel bírt, állandó őrségének létszáma mégsem igen haladta meg a 2000-2200 főt (*Kubinyi: A nándorfehérvári diadal*. 17. o.), bár az is igaz, hogy befogadóképessége ennek többszörösét tette ki (*Brocquière* In: *Régi utazások*. 78. o.).

⁶⁵ MKL I. 245. (354–355. o.)

⁶⁶ Szerbia oklt. CCCLXX. (268–269. o.)

⁶⁷ *Papp* 2008. 308. o.

⁶⁸ *Teleki* IV. 457. o.

⁶⁹ *Babinger* 1992. 351–352. o.; *Horváth* 2009. 72. o.; *Teleki* IV. 458–463. o.

⁷⁰ *Török történetírók* I. 94. o.

⁷¹ *Bonfini* 800–801. o.; Szerbia oklt. CCCLXXI. (268–270. o.). Bonfininél Pozsarevác olvasható a csata helyszínéül, de ennek maga a szöveg mond ellent. Pozsarevác ugyanis a Dunától délre található, Szendrővel egy oldalon, tehát a menekülő törököknek nem kell átkelniük a Dunán Szendrő felé menet. Vö. *Babinger* 1992. 349. o.

⁷² Tordai gyülekezés: Urk. Sieb. VII. 4127. (100–101. o.). Egy augusztus 1-jén kelt oklevél [DF 246484, kiadása: Urk. Sieb. VII. 4132. (103–104. o.)] Báthorit szokásos országbírói címe mellett a királyi hadak kapitányának („summus universalis capitaneus gentium praesentis exercitus”) is nevezi. Ebben az időben vezette azt a hadjáratot, amelynek során legyőzte a visszavonuló szultáni sereg utóvédjét. Október 2-i oklevele [DF 245015, kiadása: Urk. Sieb. VII. 4148. (114. o.)] szintén a királyi hadak főkapitányának („supremus capitaneus”) nevezi. Báthori hadjáratáról részletesebben beszámol *Horváth* 2009. 72–73. o.

moldvai vajda is. Előbb Moldvába nyomultak be, zaklatva a szultáni had utóvédjét, majd az Erdélybe való rövid visszatérést követően (október 2-án Báthori Brassóban volt), amikor II. Mehmed már eltávozott Havasalföld területéről, oda indítottak hadjáratot. Közös erővel csatában legyőzték és elűdözték a törökbarát III. Basarabot, valamint megszerezték a legfontosabb várakat, Tirgovištét és (valószínűleg) Bukarestet. A vajdai székbe Vlad ült vissza. Basarab a mai Bulgária területéről szerzett török segédcsapatokat, de a szultán már messze járhatott, ezért őt nem tudta segítségül hívni.⁷³ November 8-án már elkezdődött III. Vlad harmadik uralma.⁷⁴ Azonban Báthori seregének távozása után a régi-új vajda helyzete egyre ingatagabb lett,⁷⁵ s még 1476 decemberében meghalt, egyes források szerint csatában, mások szerint merénylet következtében.⁷⁶ Még 1477. március 12. előtt Basarab vissza tudta állítani uralmát.⁷⁷ Ugyanabban az időben, augusztusban vagy ősszel egy magyar sereg kelt át a Dunán Szendrő közelében, és kezdtek erődítési munkálatokba: hidat és három váracskát építettek a Duna és a Morava találkozásánál. Mátyás szerint őrségük háromezer főt tett ki, s folyamatosan pusztították a környező területet, nagy félelemben tartva a szendrői katonaságot. Legnagyobb haditettük minden bizonnyal a külváros felgyújtása lehetett. November 15-én, a király levelének írásakor már hírt kapott a favárakat fenyegető hadsereg elindulásáról, számukat 60 ezerre teszi, míg a környéken állomásozó magyar erőket 26 ezerre.⁷⁸

A szultáni hadsereg még szeptemberben visszaérkezett Drinápolyba, s valószínűbb, hogy ekkor szereztek tudomást a magyarok építkezéseiről, nem pedig az Al-Dunánál.⁷⁹ II. Mehmed hitelt adott Ali bég követésének a veszély nagyságát illetően, és tíznapos pihenő után visszafordította haderejét. Mivel ez ellentétes volt az oszmán szokásokkal, csak jutalmak osztogatásával, illetve az engedetlenek megöletésével, megkorbácsoltatásával, valamint zsoldjuk megvonásával tudta ezt megvalósítani. Szófiában már télies idő fogadta seregét, de a szultán kitarzott, és eljutottak a favarak alá.⁸⁰ Mátyástól nem kellett tartania, kémjelentések révén már régóta tudta, hogy ellenfele akkor ülte lakodalmát.⁸¹ A hideg kezdetben a védőknek kedvezett: a várak kellően felszereltek voltak. A jelek szerint nem próbálkoztak mindhárom erősség megvédésével, hanem az egyik kisebb vár őrsége átvonult a nagyobb várba,⁸² a másik azonban elkéshetett ezzel, mert megérkezett az ellenség. Ők bezárkóztak a falak mögé, de az ostromlók végeztek velük.⁸³ A legerősebb vár elfoglalása azonban már nem volt ilyen egyszerű. Az első roham, amelyet Daud pasa

---

⁷³ MKL I. 245. (355. o.)

⁷⁴ Urk. Sieb. VII. 4153. (117. o.)

⁷⁵ Nem sokkal visszatérése után már arról ír a brassói tanácsnak, hogy nincs pénze a katonák zsoldjára. Urk. Sieb. VII. 4154. (117–118. o.)

⁷⁶ Papp 2008. 314. o.

⁷⁷ Urk. Sieb. VII. 4177. (133. o.)

⁷⁸ MKL I. 245. (356. o.) Vö. Zirojević 2009. 16. o.

⁷⁹ Veszprémy 2009. 52. o.

⁸⁰ Babinger 1992. 352. o.

⁸¹ Papp 2008. 313. o.

⁸² Veszprémy 2009. 52. o.

⁸³ Veszprémy rekonstrukciójában csak a legerősebb vár fejtett ki ellenállást (Veszprémy 2009. 52. o.), Turszun bég viszont két erőd kétféle módon való megszerzését írja le. Ugyanakkor ez a rekonstrukció magyarázattal szolgálhat a kérdésre, hogy miért említi Turszun bég három vár létét és csak kettő elfoglalását.

vezetett, nem sikerült, a pasa is megsebesült. A szultán ezután rátért a módszeresebb ostromra: fát hordatott a falak közelébe, hogy felgyújtsa azokat, a metsző hideg pedig lehetővé tette számára, hogy ágyúival és embereivel megközelítse a falakat. Az őrségnek nem maradt esélye a sikeres védekezésre, ezért feladta a várat. Oszmán részről Mihaloğlu Iszkender nikápolyi bég tárgyalta a magyar parancsnokkal. Erre december 9. után került sor.⁸⁴ A magukat megadókat a szultán ígéretéhez híven elengedte, már ha távozni akartak.⁸⁵ Ugyanis egy részük maradt, őket besorozták az oszmán hadseregbe, azután Anatóliába kerültek.

Az erődök célja

A vizsgálat elérkezett arra a pontra, hogy felállítson egy valószínűsíthető hipotézist a favarak megépítésének céljáról. Nem állítható biztosan, hogy megfelel az igazságnak, mivel konkrét forrásszöveg nem maradt ránk Mátyás szándékairól, így csupán következtésekbe lehet bocsátkozni.

Ismert tehát, hogy a királynak nem állt szándékában megostromolni Szendrőt, mégis vállalta a kockázatot, hogy a környék legerősebb török vára közelében, a Dunától délre jelentős mennyiségű katonaságot állomásoztat csekélyebben védhető támaszpontokon.⁸⁶ Az erődöknek tehát némileg fontosabb szerepet szánt, mint egyszerű határvédelmet és a török felségterület nyugtalanítását: a cél a Szendrő által jelentett fenyegetés minimalizálása lehetett. Ismert, hogy innen indultak ki a tulajdonképpeni (azaz Horvátország és Bosznia nélküli) Magyarországot sújtó legsúlyosabb portyák, köztük a hírhedt 1474. évi is. Szendrő és Galambóc voltak a legveszélyesebb török támaszpontok Erdélyre, a Temesközre és a Szerémségre nézve. Elfoglalásuk azonban túl nagy kockázatot jelentett volna, így arra kellett törekedni, hogy az oszmán őrségnek lehetőleg minél több időt kelljen a falak mögött töltenie a várat őrizve, és minél kevesebb lehetősége legyen portyázásra. Ehhez pedig fenyegető erőt kellett Szendrő közelében elhelyezni.

Hasonló eljárást a törökök is alkalmaztak. A legismertebb példák Nándorfehérvár és Jajca: Az előbbi várat 1471-től nyugatról Szabács, délről Zsarnó, délkeletről pedig Szendrő vette körül, bizonyára eléggé megnehezítve azt, hogy oszmán földekre vigye át a háborút.⁸⁷ Jajca pedig az 1520-as évekre került kritikus helyzetbe azért, hogy elővárait sorra elfoglalta az ellenség, így a fővár őrsege nemcsak kezdeményező-készségét veszítette el, de ellátása is egyre nagyobb terhet rótt a hátszagra.⁸⁸

---

⁸⁴ *Veszprém* 2009. 52. o. Papp Sándor egy évvel korábban megjelent dolgozata szerint 1477. január 1-jén (*Papp* 2008. 308. o.). Álláspontja megegyezik jelen tanulmányéval, miszerint az erődöket a szendrői őrség „hátatástanítása” érdekében építették (*Papp* 2008. 307. o.). Emellett John Freely is Szendrő blokádjáról ír a *Historia Turchesca* szövege nyomán, bár ő forrását némileg félreértve, Mátyás hadjáratához köti a váracskák építését (*Freely* 2009. 140. o.).

⁸⁵ *Babinger* 1992. 352–353. o. Babinger az oszmán hadsereg kimerültségével és a szultán pillanatnyi távollétével magyarázza a szokatlan engedékenységet.

⁸⁶ A háromezer fős őrseget jelentős számnak minősíthetjük, mivel az 1510-es években a Szörényvártól Zenggig terjedő teljes határszakaszon 7817 katonára zsoldját fizette a kincstár. Ezt a létszámot ugyanakkor még kiegészítette a bandériumok katonasága (*Kubinyi: Száva-szentdemeter*. 124. és 127. o.).

⁸⁷ Dzsela-lzáde Musztafa. In.: *Török történetírók II.* 128. o.

⁸⁸ A Jajcával szomszédos várak közül Vinac 1498-ban (*Thallóczy: Jajca* 272. o.), Komotin 1503-ra (Jajca okl. CVI. – 169. o.), Jezero (DL 93789) és Solyomfészek (Sokolac, *Thallóczy: Jajca* 271. o.) 1518-ban került

Ami Szendrővel történt, nagyon hasonlított arra, ami fél évszázad múlva Jajca közelében bekövetkezett. Északnyugatról Nándorfehérvár erős magyar őrsége tartotta rajta a szemét, keletről pedig a faerődökben állomásozó katonák. Amikor Ali bég betört a Temesközbe, elsőként a nándorfehérvári kapitányok szereztek róla tudomást, és tették meg a szükséges ellenintézkedéseket.

Bonfini leírásából az vehető ki, hogy a szendrőiek egyáltalán nem vesztették el a kezdeményezőkézségüket. Bár valószínűsíthető, hogy a temesközi beütés idején a vár nem volt faerődök által körülkerítve, abban az időszakban mégis az átlagnál nagyobb volt a magyar katonai tevékenység. A törökök aktivitása több tényezővel is magyarázható. Elsőként az őrség létszáma bizonyára lehetővé tette, hogy ne a vár védelme lássa kárát a portyáknak. Ennek a török végvárnak a védelmi ereje csak Nándorfehérvárral hasonlítható össze a térségben. Erőegyensúly volt kettejük között, önerőből egyik fél sem tudott volna döntő csapást mérni a másikra. A magyar kézen lévő vár bevételéhez egy szultáni hadsereg csaknem egyhavi ostroma kellett.⁸⁹ Ráadásul tudjuk, hogy amíg csupán a szendrőiek tartották bekerítve, Nándorfehérvár őrsége azt is megengedhette magának, hogy nyitva tartsa a kapukat és folyamatos kitörésekkel nyugtalanították az ostromlókat.⁹⁰ Hasonlóképpen a törököknek sem kellett attól tartaniuk, hogy amíg a katonáik egy része portyázik, váruk ellenséges kézre jut. Másrészt Szendrő élén az igen rátermett és tevékeny Ali bég állt. Harmadrészt a bekerítettség állapota nem tartott sokáig: Ali hírnökei tájékoztatták a szultánt, aki kitérőt téve hamar felszámolta a fenyegetést.

Összegzés

Jelen dolgozat a fennmaradt, jobbára elbeszélő forrásanyag segítségével igyekezett feldolgozni a magyarok által az Al-Dunánál 1475/76-ban folyó erődépítések körülményeit, az építetű szándékát és a váracsák sorsát. A felállított hipotézis szerint az építkezés hátterében Szendrő várának körülkerítése és akcióképességének csökkentése állt, de végül a kísérlet nem hozott eredményt, mivel II. Mehmed hadjárata még 1476 decemberében elfoglalta és felgyújtotta az erődöket. Létük azonban bizonyítja, amennyiben az elmélet helyes, hogy Hunyadi Mátyás uralkodása alatt a magyar fél képes volt komoly tervek kidolgozására és megvalósítására, hogy a határvidék egyes szakaszain a saját javára mozdítsa el az erőviszonyokat a területi status quo fenntartása mellett.

---

oszmán kézre, de talán a legnagyobb veszteség mégis a Jajcától északra eső Bocsác 1516-os vagy azelőtti elfoglalása lehetett (Jajca oklt. CLXIX. – 257. o.), mivel ezzel a báni vár teljesen elszigetelődött a többi magyar végvártól.

⁸⁹ Az 1521-es ostrom hivatalosan 66 napig tartott, ám ebbe az az idő is beleértendő, amíg csak Piri Mehmed nagyvezír anatóliai és janicsár csapatai, valamint Hüsrev szendrői bég erői fogták körül a várost. Szülejmán és a rumélia-i hadtest csak július 31-én ért Nándorfehérvár alá (Szulejmán naplói. In: Török történetírók I. 291. o., vö. a lapalji 3. lábjegyzettel.).

⁹⁰ *Dzselálzáde Musztafa* In: Török történetírók II. 125–126. o.

BIBLIOGRÁFIA⁹¹

- Babinger* 1992. *Babinger, Franz*: Mehmed the Conqueror and His Time. Princeton, 1992.
- Bonfini* *Bonfini, Antonio*: A magyar történelem tizedei. Ford. *Kulcsár Péter*. Budapest, 1995.
- Forgách* *Forgách Ferenc*: Emlékirat Magyarország állapotáról Ferdinánd, János, Miksa királysága és II. János erdélyi fejedelemsége alatt. Budapest, 1982.
- Freely* 2009. *Freely, John*: The Grand Turk. London–New York, 2009.
- Gere* 2000. *Gere László*: Várak a Szerémségben. In: *Kollár Tibor* (szerk.): A középkori Dél-Alföld és a Szer. Szeged, 2000. 337–381. o.
- Hist. Turch. *Lezze, Donado da*: Historia Turchesca (1300–1514) publicată, adnotată, împreună cu o introducere de I. Ursu. București, 1909.
- Horváth* 2009. *Horváth Richárd*: Életrajzi szilánkok ecsedi Bátori István politikai pályafutásáról. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 44. (2009) 48–82. o.
- Imber* 2002. *Imber, Colin*: The Ottoman Empire 1300–1650. New York, 2002.
- Istvánffy* *Istvánffy Miklós* magyarok dolgairól írt krónikája Tállyai Pál XVII. századi fordításában I/1-3. Budapest, 2001–2009.
- Jajcza oklt. *Thallóczy Lajos–Horváth Sándor* (szerk.): Jajcza (vár, város, bán-ság) története 1450–1527. Budapest, 1915.
- Jászay* 1990. *Jászay Magda*: Velence és Magyarország. Budapest, 1990.
- Kubinyi*: A nándorfehérvári diadal *Kubinyi András*: A nándorfehérvári diadal. Kérdések és következmények. In: *Uő*: Nándorfehérvártól Mohácsig. A Mátyás- és a Jagelló-kor hadtörténete. Budapest, 2007. 11–29. o.
- Kubinyi*: Mátyás király *Kubinyi András*: Mátyás király. Budapest, 2001.
- Kubinyi*: Száva-szentdemeter *Kubinyi András*: A száva-szentdemeter–nagyolaszi győzelem 1523-ban. Adatok Mohács előzményéhez. In: *Uő*: Nándorfehérvártól Mohácsig. A Mátyás- és a Jagelló-kor hadtörténete. Budapest, 2007. 121–150. o.
- Kulcsár* 1973. *Kulcsár Péter*: Bonfini magyar történetének forrásai és keletkezése. Budapest, 1973.
- McKay* 2004. *MacKay, Pierre A.*: The Content and Author-ship of the „Historia Turchesca”. In: *Istambul Üniversitesi 550. Yıl. Atasay, Sümer* (ed.): In: 550th Anniversary of the Istanbul University. International Byzantine and Ottoman Symposium (XV. century); 30–31 May 2003. Istanbul, 2004. 213–223. Internet: <http://angiolello.net/Turches-ca.pdf> (letöltve: 2011. február 5.)
- MDEM I–IV. *Nagy Iván–B. Nyáry Albert* (szerk.): Magyar diplomacziái emlékek Mátyás király korából 1458–1490. Budapest, 1875–1878.
- MKL I–II. *Fraknói Vilmos* (szerk.): Mátyás király levelei. Külügyi osztály I–II. Budapest, 1893–1895 (reprint: Budapest, 2008).

⁹¹ A bibliográfiát a rövidítéseket figyelembe véve soroltam betűrendbe.

- Pálosfalvi* 2005. *Pálosfalvi Tamás*: Nikápolytól Mohácsig 1396–1526. Budapest, 2005.
- Papp* 2008. *Papp Sándor*: Ştefan cel Mare, Mátyás király és az Oszmán Birodalom. *Hadtörténelmi Közlemények*, 121. (2008) 303–325. o.
- Rázsó* 1990. *Rázsó Gyula*: Hunyadi Mátyás török politikája. In: *Rázsó Gyula–V. Molnár László* (szerk.): Hunyadi Mátyás emlékkönyv. Budapest, 1990. 149–200. o.
- Régi utazások *Szamota István* (szerk.): Régi utazások Magyarországon és a Balkán- félszigeten. Budapest, 1891.
- Setton* 1978. *Setton, Kenneth M.*: The Papacy and the Levant. Volume II. The Fifteenth Century. Philadelphia, 1978.
- Sopronm. oklt. I–II. *Nagy Imre* (szerk.): Sopron vármegye története. Oklevéltár I–II. Sopron, 1889–1891.
- Szerbia oklt. *Thallóczy Lajos–Áldásy Antal* (szerk.): A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526. Budapest, 1907.
- Teleki* *Teleki József*: Hunyadiak kora Magyarországon. Pest, 1852–1863.
- Thallóczy*: Bosnyák *Thallóczy Lajos*: Bosnyák és szerb élet- s nemzedékrajzi tanulmányok. Budapest, 1909.
- Thallóczy*: Jajcza *Thallóczy Lajos*: Jajcza (vár, város, bánság) története 1450–1527. Különnyomat a Monumenta Hungariae Historica Diplomataria XL. kötetéből. Budapest, 1915.
- Thuróczy* *Thuróczy János*: A magyarok krónikája. Ford. *Horváth János*. Budapest, 1980.
- Török történetírók I–II. *Thúry József* (szerk.): Török történetírók I–II. Budapest, 1893–1896.
- Tubero* *Ludovicus Tubero*: Kortörténeti feljegyzések (Magyarország). Közreadja *Blazovich László* és *Sz. Galántai Erzsébet*. Szeged, 1994.
- Urk. Sieb. VII. *Gündisch, Gustav* et al. (szerk.): Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. Siebenter Band, 1474–1486. Bukarest, 1991.
- Veszprémy* 2009. *Veszprémy László*: Szabács ostroma (1475–1476). *Hadtörténelmi Közlemények*, 122. (2009) 36–61. o.
- Zay*: Az Lándorfejrívár *Zay Ferenc*: Az Lándorfejrívár elveszésének oka e vót és így esött. Budapest, 1980.
- Zirojević* 2009. *Zirojević, Olga*: Srbija pod turskom vlašcu: 1459–1804. Beograd, 2009.

József Csermelyi

THE ROLE OF THE HUNGARIAN FORTIFICATIONS NEAR SZENDRŐ
IN MÁTYÁS HUNYADI'S ANTI-OTTOMAN DEFENCE SYSTEM

Summary

The paper throws light on the circumstances of the fortification buildings undertaken by the Hungarians in 1475–1476 at the Lower Danube, using the mainly narrative sources that survived to posterity (Antonio Bonfini, Nesri, Tursun Beg, Sadeddin, and the *Historia Turchesca* written by Giovan-Maria Angiolello and others). It also clears the owner's intention and the fate of the small forts. Two of these forts might have been built south of the Danube and east of Szendrő, at the meeting point of the Danube and the Morava; and another one might have been erected opposite them on the Hungarian side. The constructions must have been motivated by the effort to surround and decrease the capability of the Ottoman-held fortification at Szendrő; but eventually the attempt failed because Mehmed II's campaign took and burnt the fortifications down already in December 1476. Their existence, however, is a proof of the Hungarians' capability to elaborate and execute serious plans during Mátyás Hunyadi's reign; plans that aimed at shifting the balance of powers to their favour at some parts of the border region while maintaining the territorial status quo.

József Csermelyi

LE ROLE DES FORTIFICATIONS HONGROISES CONSTRUITES PRES DE SZENDRO
DANS LE SYSTEME DE DEFENSE MIS EN PLACE CONTRE LES TURCS
PAR MATTHIAS HUNYADI

Résumé

Sur la base des sources narratives conservées (Antonio Binfini, Nesri, Tursun Bey, Sead-Eddin, ainsi que *Historia Turchesca* écrite, entre autres, par Giovan-Maria Angiolello), l'étude clarifie les conditions des constructions de fortifications qui eurent lieu au Bas-Danube en 1475–1476, l'intention du constructeur et le sort de ces fortifications. Deux d'entre elles auraient été bâties au sud du Danube et à l'est de Szendrő, au confluent du Danube et de la Morava et une autre juste en face, du côté hongrois. La construction devait avoir pour but d'encercler la fortification de Szendrő et de limiter ainsi sa capacité d'action. Cette tentative se solda par un échec, puisque les troupes de Mehmet II prirent et incendièrent les fortifications en décembre 1476. Cependant leur existence prouve que sous le règne de Matthias Hunyadi, les Hongrois furent capables de concevoir et de réaliser des projets importants afin de modifier les rapports de force en leur faveur sur certaines portions de la région frontalière dans le respect du status-quo territorial.

József Csermelyi

DIE ROLLE DER IN DER NÄHE VON SZENDRŐ ERRICHTETEN UNGARISCHEN FESTUNGEN
IM VERTEIDIGUNGSSYSTEM VON MÁTYÁS HUNYADI GEGEN DIE TÜRKEN

Resümee

Die Studie klärt mit Hilfe des erhalten gebliebenen, zumeist epischen Quellenmaterials (Antonio Binfini, Nesri, Tursun Bey, Sead-eddin, sowie die von Giovan-Maria Angiolello und anderen verfasste *Historia Turchesca*) die Umstände der von den Ungarn 1475/76 bei der Unteren Donau

errichteten Festungen, die Absicht des Bauherrn und das Schicksal der kleinen Burgen. Es ist anzunehmen, dass zwei von diesen südlich der Donau und östlich von Szendrő, beim Zusammenfluss von Donau und Morava, und eine gegenüber diesen auf der ungarischen Seite entstanden. Im Hintergrund des Baus stehen wohl die Umzingelung der in türkischer Hand befindlichen Burg von Szendrő und die Tatsache, dass damit die Handlungsfähigkeit dieser sank. Schließlich führte dieser Versuch jedoch zu keinem Ergebnis, da der Feldzug von Mehmet II. noch im Dezember 1476 die Festungen besetzte und anzündete. Ihre Existenz beweist aber, dass die Ungarn während der Herrschaft Mátyás Hunyadis in der Lage waren, ernstzunehmende Pläne auszuarbeiten und zu verwirklichen, um auf bestimmten Abschnitten des Grenzgebiets die Kräfteverhältnisse neben der Aufrechterhaltung des Status quo des Gebiets zu ihren Gunsten zu gestalten.

Йожеф Чермейи

РОЛЬ ВЕНГЕРСКИХ КРЕПОСТЕЙ, ПОСТРОЕННЫХ ВБЛИЗИ СЕНДРЁ,
В СИСТЕМЕ ОБОРОНЫ ПРОТИВ ТУРОК МАТЬАША ХУНЬАДИ

Резюме

В настоящей статье рассматриваются на основании сохранившихся источников, большей частью сказаний и написанной при участии Антонио Бонфини, Нешри, Турсун-бег, Сеад-эдин, Джован-Марио Анжиолелло и других Турецкой Истории – *Historia Turchesca* – условия строительства крепостей, осуществлявшегося венграми в 1475–1476 годах, дается анализ целей строительства и показывается судьба этих малых крепостей. Весьма вероятно, что две из этих крепостей были построены к югу от Дуная – к востоку от Сендрё, при слиянии Дуная и Моравии, а еще одна крепость была воздвигнута напротив них на венгерской стороне. При строительстве крепостей венгры по всей вероятности руководствовались стремлением окружить находившуюся в руках турок крепость Сендрё, тем самым снизив боеспособность противника, но эта попытка в конечном итоге не принесла результата, так как во время военного похода Мехмеда II в декабре 1476 года он занял и сжег крепости. Однако существование этих крепостей доказывает, что венгерская сторона во время господства Матьаша Хуньади была способна разрабатывать и воплощать в жизнь серьезные планы, с тем, чтобы на отдельных участках пограничной территории сдвинуть в свою пользу соотношение сил при сохранении территориального status quo.